

Stöd- och utvecklingsförvaltningen
Nämnd- och utredningsavdelningen

Klimat- och
näringslivsdepartementet

**Yttrande från Gällivare kommun över Remiss av SOU
2026:32 Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta
emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner**

Bakgrund

Gällivare kommun har tagit del av *Remiss av SOU 2026:32 Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner*.
Gällivare kommun har att avge yttrande.

Yttrande

Sammanfattning

Gällivare kommun delar till stora delar den problembeskrivning som ges i delbetänkandet. Betänkandets rubrik och ansats antyder dock att kommunernas förutsättningar granskas ur perspektivet att kommuner i framtiden ska kunna säga ja till etableringar och expansioner. För Gällivare kommun handlar detta inte om en eventuell framtid. Stora företagsetableringar och företagsexpansioner är redan genomförda och pågår i skrivande stund. Förutsättningarna för att de ska kunna fortsätta på ett hållbart sätt saknas dock helt eller delvis. Gällivare kommun är inte ensam om den situationen. Betänkandet bör därför revideras så att det tydligare beskriver att utmaningarna redan är här.

I utredningen beskrivs hur kommunernas incitament framför allt består i ökade skatteintäkter till följd av ökad inflyttning. För Gällivare kommun ser vi inte att ytterligare etableringar eller pågående expansioner får denna effekt av sig själva. Det behövs ytterligare åtgärder för att åstadkomma detta. Redan i dag täcks de extra arbetstillfällen som uppstår i hög grad av fly-in fly-out-personal snarare än av hitflyttande, vilket driver upp bostadspriser och belastar samhällsservice utan att generera skatteintäkter.

Utredningen beskriver läget i och åtgärder för inte mindre än 90 kommuner fördelade över hela Sverige. Vår bedömning är att det krävs riktade åtgärder och öronmärkta resurser för att komma till rätta med utmaningarna i Gällivare kommun och Malmfälten i allmänhet. Sådant saknas i dag i utredningen, som därför behöver kompletteras.

Accelerationskontorets egen enkät understryker problemets bredd. Av 196 medverkande kommuner uppgav drygt hälften att de under de senaste fem åren behövt avstå från en större etablering eller expansion.

Nedan beskrivs först Gällivare kommuns förutsättningar och hur de skiljer sig från normalfallet. Därefter följer synpunkter på de specifika åtgärder som föreslås samt en redovisning av åtgärder som vi efterfrågar men som saknas i delbetänkandet. Av dessa ska särskilt nämnas behovet av att lösa nedskrivningsproblematiken vid bostadsbyggande, där produktionskostnaden överstiger marknadsvärdet, ekonomisk riskavlastning, som står i proportion till kommunernas faktiska åtaganden, samt kompensation för tillfällig arbetskraft som nyttjar kommunal service utan att vara folkbokförd i kommunen.

Gällivare kommun tillstyrker samtidigt utredningens huvudinriktning. Förslagen bör genomföras i närtid, som en samlad verktygslåda och med politisk långsiktighet. De ekonomiska ramarna är dock för små och flera stöd är för snävt utformade för kommuner som redan befinner sig mitt i en långvarig industri- och samhällsomvandling.

Gällivare kommuns förutsättningar skiljer sig från normalfallet

Utredningen beskriver träffsäkert tidsförskjutningen mellan kommunala kostnader och framtida skatteintäkter. I Gällivare är problemet större än så. Kommunen måste bygga kapacitet innan investeringsbeslut är fullt realiserade, samtidigt som bostadsmarknaden präglas av höga produktionskostnader, osäkra marknadsvärden och små volymer. Ett projekt kan vara nationellt lönsamt men ändå innebära en oacceptabel risk för kommunens ekonomi.

*Rapport från ett skeende*ⁱ visar att Gällivare och Kiruna inte kan jämföras med landets övriga kommuner. Gällivare har genomgått en stor samhällsflytt, där kommundelen Malmberget avvecklats och andra delar av kommunen tillkommit och utvecklats, samtidigt som ny, industriell expansion planeras. Kommunens anläggningstillgångar och avskrivningskostnader har ökat kraftigt utan att samhällsflytten i sig ökar skattebasen. Samma rapport pekar på behovet av en tydligare ansvarsfördelning mellan stat, kommun och bolag samt en långsiktigt balanserad kommunalekonomi.

Det kommunala uppdraget växer på flera fronter samtidigt: detaljplaner, markberedskap, vatten och avlopp, vägar, räddningstjänst, skolor, omsorg, kultur- och fritidsmiljöer samt mottagande av nya invånare. Därtill ska kommunen rekrytera specialistkompetens på en redan ansträngd arbetsmarknad. När företag rekryterar från den lokala arbetsmarknaden uppstår vakanser i kommunen och hos små och medelstora företag. Detta

är inte ett randproblem utan en direkt begränsning för etableringarnas genomförande.

Vi ser även att nationella fastighetsaktörer och finansiärer tvekar att investera i bostäder i Malmfälten. Tillsammans med samhällsomvandlingarna har detta hållit bostadsbyggandet på en för låg nivå under lång tid, vilket i sin tur hämmar den potentiella ökningen av skattebasen i Malmfälten och i synnerhet i Gällivare.

Norrbottens omställning är ett nationellt och europeiskt intresse

Region Norrbottens aktuella analysⁱⁱ visar att länets industriprojekt kan innebära investeringar på 300 till 600 miljarder kronor under en tjugoårsperiod, skapa 15 000 till 20 000 arbetstillfällen och ge mer än 100 miljarder kronor i ökad årlig export. Projekten kan dessutom minska Europas importberoende av järnmalm, koppar, grafit och sällsynta jordartsmetaller. Potentialen är därmed väsentligt större än den kommunala nyttan.

Samma analys visar att transportvolymerna kan öka med mer än 20 miljoner ton per år och att elbehovet kan tredubblas. Detta sker i ett län där infrastrukturen redan är ansträngd och arbetslösheten mycket låg. Staten kan därför inte behandla bostäder, kompetens, vägar, järnväg, flyg, nätkapacitet och kommunal service som sidofrågor till industripolitiken. De är själva förutsättningen för att investeringarna ska kunna genomföras. En enskild insats räcker inte. Olika kommuner behöver olika kombinationer av riskavlastning och kapacitetsstöd.

För Gällivare är sambandet särskilt tydligt. Malmbergets och Aitikområdets produktion, utvecklingen kring kritiska mineral och möjligheten att förädla mer i Sverige har betydelse för export, försörjningsberedskap och totalförsvar. I ett försämrat säkerhetspolitiskt läge är robusta samhällen i Malmfälten en nationell tillgång. Staten bör därför bedöma stödbehovet utifrån investeringarnas samlade strategiska värde, inte enbart utifrån kommunens invånarantal eller kortsiktiga befolkningsprognos.

Generella och riktade statsbidrag

Det finns både fördelar och nackdelar för en kommun med generella respektive riktade statsbidrag. Generella bidrag stärker handlingsfriheten, medan riktade bidrag stärker styrningen mot ett visst håll.

Riktade stöd tenderar att öka administrationen genom hanteringen av ansökan, rapportering och uppföljning. En kommun som redan har begränsad kapacitet och som befinner sig i eller står inför stora satsningar och omställningar riskerar att få svårt att söka, använda och rapportera bidragen. Riktade stöd med kort tidsperspektiv och osäker finansiering från år till år försvårar dessutom kommunens långsiktiga planering, och

planeringen riskerar att behöva anpassas till bidragets regler snarare än till lokala behov, som kan variera.

Generella stöd förutsätter frihet under ansvar att använda medlen för det de är avsedda för. De minskar den administrativa bördan och möjliggör långsiktig planering, där stödet kan användas mer skräddarsytt av kommunen själv och prioriteras utifrån hur behoven utvecklas över tid. Om förutsättningarna förändras kan resurser omdisponeras utan att nya bidrag behöver sökas. Etableringsprocesser är ofta osäkra och investeringar kan snabbt ändras av omvärldsfaktorer, vilket förändrar kommunens planeringsförutsättningar.

Gällivare kommun förordar därför i första hand generella stöd. Om riktade stöd ändå väljs bör de ha ett tidsperspektiv om minst tio år, förutsägbar finansiering och en administration som står i proportion till kommunernas kapacitet.

Synpunkter på utredningens förslag

Nedan kommenteras de specifika åtgärder som föreslås i delbetänkandet.

Statlig rådgivningsfunktion via Business Sweden

Vi ser positivt på en permanent statlig stöd- och rådgivningsfunktion. Erfarenhetsbanken bör dock byggas tillsammans med de kommuner som redan genomfört eller genomför stora etableringar och expansioner, däribland Gällivare, och förmedla kunskap inte bara till kommuner utan även från dem. Den specifika rådgivningen bör uttryckligen omfatta pågående expansioner och samhällsomvandling, inte enbart nya etableringar.

En rådgivningsfunktion löser inte det som i praktiken bromsar kommunerna: långa handläggningstider och bristande samordning mellan statliga myndigheter. Funktionen behöver därför kompletteras med tydliga uppdrag och resurser till Länsstyrelsen, Trafikverket, Lantmäteriet, Skatteverket och Migrationsverket. Funktionen behöver vidare mandat, finansiering och regional närvaro. Business Sweden kan vara huvudman, men arbetet måste ske tillsammans med Tillväxtverket, Länsstyrelser, regioner och kommunernas näringslivsorganisationer. Modellen måste vara förutsägbar över mandatperioder, annars riskerar en central rådgivningsfunktion utan lokal genomförandekraft att skapa ytterligare en samordningsnivå.

Ekonomisk riskavlastning och frågan om statlig kreditgaranti

Vi noterar utredningens bedömning att en generell statlig kreditgaranti inte bör införas, men konstaterar att grundproblemet, tidsförskjutningen mellan kommunens

lånefinansierade kostnader och framtida intäkter, därmed lämnas utan verksam åtgärd. Om en kreditgaranti inte bedöms ändamålsenlig måste riskavlastningen ske på annat sätt och i en helt annan skala än den föreslagna incitamentspengen. För Gällivare kommun, som redan bär omfattande investeringar i skolor, samhällsfastigheter och infrastruktur till följd av pågående expansioner och samhällsomvandling, är frånvaron av verklig ekonomisk riskavlastning delbetänkandets största brist.

Avsaknaden av en generell riskavlastning gör det samtidigt angeläget att de sektorsspecifika stöden, såsom incitamentspeng, hyresförlustgaranti, räntebidrag och tillväxtpott, dimensioneras så att de motsvarar den faktiska risk och kostnad som en mottagande kommun bär, kompletterat med åtgärder som tar sikte på produktionskostnaderna för nyproduktion av bostäder.

Incitamentspeng

Utredningen har själv identifierat 155 pågående eller planerade stora investeringar av vikt för den gröna omställningen. Om en incitamentspeng om 200 miljoner kronor som schablon fördelas jämnt över 155 projekt och fem år blir tillskottet cirka 250 000 kronor per projekt och år. Det motsvarar ungefär en tredjedels heltidsanställd bygglovshandläggare per projekt, vilket är i det närmaste försumbart. Om stödet dessutom delas mellan flera kommuner riskerar det att bli projektmedel för avgränsade insatser i stället för verklig riskdelning.

Även med en fördelningsnyckel som ger kommuner med flera samtidiga projekt en större andel skulle tillskottet för Gällivares del, med exempelvis Nautanenprojektet och LKAB:s nya anläggningar, stanna vid omkring en halv miljon kronor per år. Det står inte i proportion till kommunens ökade kostnader, och då är skattebortfallet från fly-in fly-out-personal inte medräknat.

Ramen bör därför höjas väsentligt, gälla i minst tio år och kunna finansiera både investeringar och förstärkt kommunal genomförandekapacitet. Fördelningen bör väga in investeringens storlek, nationella strategiska betydelse, kommunens befintliga omvandlingsbörda, hur snabbt kostnaderna uppstår samt vilka tidigare projekt kommunen har hanterat utan stöd. Stödet ska kunna beslutas tidigt och betalas ut etappvis mot tydliga milstolpar.

Hyresförlustgaranti

Vi ser positivt på hyresförlustgarantin, som ökar incitamentet för bostadsbyggande, men den är inte tillräcklig för att stimulera byggande i inlandet. Som utredningen själv konstaterar kan produktionskostnaden överstiga marknadsvärdet. Den nedskrivning av fastighetens bokförda värde som då sker direkt vid färdigställandet försämrar, och i vissa fall omöjliggör,

byggherrars och fastighetsägares möjlighet att räkna hem en investering i nyproduktion av bostäder.

Den föreslagna garantin, med ersättning upp till 50 procent av utebliven hyra och ett tak om 15 miljoner kronor per garanti, hanterar delar av vakansrisken men inte den grundläggande lönsamhetsbrist som uppstår när produktionskostnaden överstiger marknadsvärdet. Åtgärder som tar sikte på produktionskostnaden behöver därför arbetas fram, till exempel genom investeringsstöd eller förstärkt kreditgaranti kopplad till produktionskostnaden.

Garantin bör vidare täcka en större del av risken än föreslagna 50 procent i kommuner med ett dokumenterat gap mellan produktionskostnad och marknadsvärde. Taket om 15 miljoner kronor per garanti bör indexeras och kunna anpassas till projektets storlek, och garantin bör kunna kombineras med statliga kreditgarantier och stöd till omvandling av befintliga lokaler.

Hyresmarknaden i Gällivare påverkas dessutom av samhällsomvandlingen. Ersättningsbostäder kan erbjudas till hyror som inte behöver bära full produktionskostnad, bland annat genom skillnader mellan ersättning av skada och ordinarie bostadsuthyrning, vilket försvårar för andra aktörer att ta sig in på marknaden på likvärdiga villkor.

Räntebidrag och statliga kreditgarantier

Räntebidraget till enskilda bedöms inte nämnvärt kunna öka bostadsbyggandet i Gällivare, pengarna bedöms göra större nytta någon annanstans. Ett bidrag om högst 500 kronor per månad under fem år ger totalt 30 000 kronor, vilket i nybyggnads-sammanhang är försumbart. Bidraget kan dessutom nyttjas för redan byggda hus, vilket inte påverkar nybyggnationen. Om räntebidraget ska ge effekt bör det räknas upp eller kopplas till en högre andel av den faktiska räntekostnaden.

Räntebidraget är visserligen inte avsett att bära hela investeringen, det färdiga huset har ett eget värde och lånebehovet varierar mellan hushåll, men som incitament för nyproduktion bedöms nivån ändå vara för låg.

De befintliga statliga kreditgarantierna för bostadsbyggande är otillräckliga i förhållande till faktiska produktionskostnader. Kreditgarantier lämnas i dag med ett takbelopp om 22 000 kronor per kvadratmeter bostadsarea, medan produktionskostnaden i Gällivare kommun kan uppgå till det dubbla. Nivån bör knytas till faktiska och regionalt varierande produktionskostnader i stället för ett nationellt enhetligt tak. Regeringens promemoria om subventionerade kreditgarantier i etablerings- och omställningskommuner (LI2025/01122)ⁱⁱⁱ föreslår garantier om högst 90 procent av produktionskostnaden upp till 40 000 kronor

per kvadratmeter, vilket vi välkomnar. Betänkandets åtgärder bör samordnas med det förslaget.

Tillväxtpott

Vi ser positivt på åtgärden men önskar möjlighet att påverka vad potten läggs på, vilket bör kunna ske via Sveriges Kommuner och Regioner.

Ramen om 100 miljoner kronor per år är dock otillräcklig, en enda nödvändig åtgärd på väg eller järnväg kan ta hela potten i anspråk. Potten bör få en flerårig ram och kunna användas för hela transportsystemet, inklusive strategiskt viktig flygtrafik och anslutningar som stärker redundans och totalförsvar. Kommunal medfinansiering får inte vara ett villkor när nyttan huvudsakligen är nationell.

Infrastruktursatsningar och medfinansiering

Utredningen behandlar förbindelser i stort, med satsningar inom järnväg och vägtransporter. Vi saknar resonemang och stöd kring behoven i det kommunala vägnätet och inte minst kring VA-kapaciteten. Det behöver klargöras hur risken för överdimensionerad VA-kapacitet ska hanteras vid en utebliven eller senarelagd etablering. I dag bärs den kostnaden av kollektivet, vilket bromsar många kommuners ambition att skapa förutsättningar för vidare expansion så länge garantier saknas.

Vi tillstyrker att en modell analyseras där Trafikverket bär fördyringar som uppstår efter ingångna avtal om medfinansiering eller förskottering. Dagens ordning innebär i praktiken att kommuner tar över statens kostnadsrisk för statlig infrastruktur.

Flyttbidrag och ersättning för bohagstransport

Vi ser positivt på åtgärden, särskilt att den ska riktas till kommuner med arbetskraftsbehov. Kravet på minst sex månaders inskrivning som arbetssökande utesluter dock den största gruppen potentiella inflyttare, yrkesverksamma som byter arbete. Vi ser hellre ett generellt flyttbidrag, så att även den som saknar ett bohag att flytta kan få stöd, och bidraget bör riktas mot flytt till etablerings- och omställningskommuner snarare än mot arbetslöshet som sådan.

Statsbidrag till yrkesvux och högre utbildning

Vi tillstyrker att Yrkesvuxutredningens förslag om extra tilldelning genomförs. Tilldelningen bör beakta de faktiska merkostnaderna i etablerings- och omställningskommuner, där tillgång till yrkeslärare, lokaler, utrustning och boende för studerande är begränsande faktorer.

Det saknas samtidigt något som driver högre lärosäten att etablera utbildningsmöjligheter i Malmfälten. Behovet av högre utbildning finns inom såväl privat som offentlig sektor. Möjlighet att studera helt eller delvis på distans från Malmfälten skulle dels ge dem som redan bor här möjlighet att vidareutbilda sig, dels kunna locka studenter som sedan stannar och arbetar i kommunen.

Kompetensinsatserna bör omfatta den kompetens som behövs i industrin, i kommunen och i det lokala näringslivet, annars flyttas bristen mellan arbetsgivare utan att den totala kapaciteten ökar.

Staten bör även finansiera validering, branschnära utbildning, internationell rekrytering och medflyttarservice i etablerings- och omställningskommuner.

Nedskrivning av studieskulder

Gällivare kommun ser positivt på denna åtgärd.

Definitionen av etablerings- och omställningskommun

Yttrandet är skrivet med antagandet att Gällivare kommun kategoriseras som en etablerings- och omställningskommun. Definitionen finns i författningsförslagen om hyresförlustgaranti och räntebidrag, där Länsstyrelsen bedömer utifrån tre kriterier: behov av ett betydande tillskott av bostäder till följd av etableringar eller expansioner inom FA-regionen, osäkerhet om den framtida efterfrågan samt produktionskostnader som överstiger marknadsvärdena. Samma definition används i regeringens promemoria om subventionerade kreditgarantier (LI2025/01122)ⁱⁱⁱ, där Gällivare är en av de kommuner som begreppet byggdes kring.

Definitionen saknas dock för incitamentspengen och tillväxtpotten, och flyttbidraget kopplas inte till begreppet i förordningstexten. Definitionen bör göras enhetlig över samtliga stödformer. Kvalificering via Länsstyrelsens bedömning skapar dessutom osäkerhet, eftersom ingen författning reglerar när, hur eller på vems initiativ bedömningen görs eller om den kan omprövas.

Om samtliga de 90 kommuner som nämns i utredningens inledning avses, och därmed ska dela på de medel som föreslås, riskerar satsningens effekter på Gällivare kommun och Malmfälten som helhet att bli försumbara i förhållande till de utmaningar vi står inför. Vi önskar därför att utredningen särskilt pekar ut och dedikerar resurser till åtgärder i Malmfälten.

Åtgärder som saknas i delbetänkandet

Utöver synpunkterna på de föreslagna åtgärderna efterfrågar Gällivare kommun följande åtgärder, som saknas i delbetänkandet.

1. Avskrivningsregler och nedskrivningar

När kommuner, allmännyttiga bostadsbolag eller privata aktörer bygger där produktionskostnaden överstiger marknadsvärdet, vilket är fallet i hela Malmfälten, innebär redovisningsreglerna (ÅRL 4 kap. 5 § och K3 kap. 27) i regel ett omedelbart nedskrivningsbehov som belastar resultatet redan år ett. Detta, snarare än vakansrisken, är ett av de största hindren för bostadsbyggande i inlandet, och hyresförlustgarantin adresserar inte det. Vi efterfrågar ett marknadskompletterande investeringsstöd som täcker mellanskillnaden mellan produktionskostnad och marknadsvärde, alternativt statlig ersättning för nedskrivningsbehov i etablerings- och omställningskommuner.

2. Utjämningsystemet

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet fångar varken de kostnader som uppstår innan inflyttningen realiserats eller belastningen från tillfällig, ej folkbokförd arbetskraft, och eftersläpningen gör att växande kommuner ersätts först i efterhand. Utredningens förslag bör samordnas med en översyn av utjämningsystemet ur ett etablerings- och omställningsperspektiv.

3. Folkbokföring och tillfällig arbetskraft

En växande andel av arbetskraften vistas i kommunen veckovis, nyttjar kommunal service och driver upp bostadspriser utan att bidra till skattebasen. Vi efterfrågar skärpt tillsyn av folkbokföringen samt att en modell utreds för att kompensera kommuner för kostnader kopplade till tillfällig arbetskraft.

4. Kommunal kompetensförsörjning

Utredningens åtgärder tar sikte på företagens kompetensbehov. Kommunens egen bemanning, med lärare, vård- och omsorgspersonal, socialsekreterare och ingenjörer, är en förutsättning för att mottagandet ska fungera, samtidigt som kommunen konkurrerar om samma arbetskraft med en industri som kan erbjuda väsentligt högre löner. Statliga åtgärder för kommunal kompetensförsörjning i etablerings- och omställningskommuner saknas helt i utredningen.

5. Statliga handläggningstider och närvaro

Långa handläggningstider för arbetstillstånd, folkbokföring, lantmäteriförrättningar och tillståndsprövning bromsar både företagens och kommunens processer. Utredningen bör kompletteras med garanterade handläggningstider och förstärkt statlig närvaro i etablerings- och omställningskommuner.

6. Stöd till det befintliga lokala näringslivet

Stora etableringar lyckas inte i ett vakuum. De är beroende av lokala företag inom bygg, transport, service, handel, besöksnäring, teknik och industrinära tjänster. Samtidigt kan en stor investering slå hårt mot dessa företag genom löneglidning, personalbrist, stigande lokalhyror och undanträngning från upphandlingar.

Om det lokala näringslivet försvagas minskar både etableringens lokala förankring och kommunens förmåga att omvandla investeringen till varaktig utveckling. Utredningen saknar åtgärder som riktar sig till det befintliga näringslivet och bör kompletteras med detta. Statliga och regionala medel för leverantörsutveckling, kompetens, affärsomställning och etableringsservice bör kanaliseras genom lokala aktörer, som har den löpande kontakten med företagen och kan samordna insatser.

Avslutning

Gällivare kommun är beredd att fortsätta säga ja till investeringar som stärker Sverige. Men ett ja måste byggas på en rimlig ansvars- och resursfördelning. När nyttan är nationell och europeisk kan inte riskerna hanteras enbart i den kommunala balansräkningen.

Regeringen bör gå vidare med utredningens förslag, men förstärka dem och göra dem till en långsiktig del av svensk industri- och regionalpolitik på ett sätt som särskilt tar hänsyn till utmaningarna i Malmfälten - där vi sedan länge sagt ja men behöver hjälp för att kunna fortsätta göra det.

För Gällivare kommun

Birgitta Larsson
Kommunstyrelsens ordförande

Underlag

SOU 2026:32: Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner, 2026.

Svenskt Näringsliv: Återindustrialisering av norra Sverige – om kompetensbehov och bostadsbrist och behovet av extraordinära åtgärder, 2024.

Dagens Nyheter: Debattartikeln "Kommunerna kan inte bära risken själva – staten måste in", 18 juli 2026.

Slutnoter

i Regeringskansliet: Rapport från ett skeende, 2024.

ii Region Norrbotten: Industriomställningen i Norrbotten – för svensk och europeisk konkurrenskraft och resiliens, 2026.

och

Region Norrbotten: Norrbotten: Industriomställningen och dess samhällsekonomiska effekter, 2024.

iii Landsbygds- och infrastrukturdepartementet: Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner, promemoria LI2025/01122, 2025.